

Vaše značka 96304/2020
Sp. zn. 45/2020/OZP/PPO
Č. j. KVOP-1350/2021
Datum 13. ledna 2021

Vážený pan
Ing. Petr Dvořák, MBA
generální ředitel
Česká televize
Kavčí hory
140 70 Praha 4

Vážený pane generální řediteli,

na základě upozornění dvou významných neziskových organizací prosazujících práva lidí se sluchovým postižením jsem se v říjnu tohoto roku začala zabývat tématem zpřístupnění zpravodajského pořadu „Události“ ve video archivu ČT (iVysílání), a to ve verzi, která obsahuje tlumočení do českého znakového jazyka. Učinila jsem tak s ohledem na naléhavou situaci související s pandemickou krizí v České republice a v souladu s působností veřejného ochránce práv.¹

V reakci na mou žádost ze dne 20. října 2020 jsem obdržela písemné vyjádření Mgr. Vladimíra Salzmana, vedoucího oddělení služeb pro smyslově postižené diváky České televize, které bylo vyhotoveno dne 20. listopadu 2020.

Na základě odpovědi Vámi pověřeného pracovníka, po důkladném vyhodnocení našich mezinárodních lidskoprávních závazků a ve světle aktuální nepříznivé zdravotní situace jsem se rozhodla vydat níže uvedené doporučení. Nejprve však shrnu argumentaci České televize, relevantní právní úpravu a faktický stav stran potřeb lidí se sluchovým postižením v době nouzového stavu.

Shrnutí odpovědi České televize

Mgr. Salzman uvedl, že jakýkoliv zásah do stávajícího automatického ukládání video obsahu by mohl být v důsledku destruktivní nejen pro iVysílání, ale i pro další návazné technologické systémy, které s iVysíláním koexistují v propojeném celku. Ubezpečil mě, že by Česká televize ráda vyhověla neslyšícím diváčkám a divákům v co nejkratším termínu, ale vzhledem k technickým možnostem to v současné době není možné. Dále mě informoval, že Česká televize plánuje od března 2021 spustit novou video platformu, která by zpřístupnila Události v rámci iVysílání ČT včetně tlumočení do českého znakového jazyka. Požádal neslyšící diváčky a diváky mým prostřednictvím o strpení. Konstatoval, že zmírnění dopadů informační bariéry je dlouhodobým cílem ČT a že pokud je to v silách ČT, vždy ráda vyhoví. Důkazem má být navýšení zpřístupněných pořadů ČT24 v době probíhající pandemické krize nad rámec zákonných povinností. V současné době jsou tlumočení do českého znakového jazyka opatřeny důležité tiskové konference představitelů státu a všechny tematické speciály. Mgr. Salzman vyjádřil přání, abych obsah

1 Veřejný ochránce práv sleduje od roku 2018 naplňování mezinárodní smlouvy upravující práva osob se zdravotním postižením. Touto smlouvou je Úmluva OSN o právech osob se zdravotním postižením, vyhlášená pod č. 10/2010 Sb. m. s.

naší komunikace sdílela s neslyšícími partnery. Vyjádřil přesvědčení, že se v roce 2021 situace vyřeší.

Přístupnost informací lidem s postižením podle Úmluvy OSN

Česká republika ratifikovala Úmluvu OSN o právech osob se zdravotním postižením (dále také „Úmluva“) v roce 2009. Je součástí našeho právního řádu a má aplikační přednost před zákony. Primárně je Úmluva dokumentem, který zavazuje státy, nicméně v ní vyjádřená práva osob s postižením mohou za určitých okolností působit i ve vztahu mezi osobami soukromého práva navzájem (tzv. nepřímé horizontální působení).²

Úmluva je postavena na několika klíčových zásadách, mezi nimiž v kontextu této problematiky vyniká zásada **nediskriminace, přístupnosti a plného a účinného zapojení a začlenění lidí s postižením do společnosti** [čl. 3 písm. b), c) a f) Úmluvy]. Česká republika se mimo jiné zavázala k tomu, že přijme veškerá odpovídající legislativní, administrativní a jiná opatření pro provádění práv uznaných v Úmluvě, a **zdrží se** jakéhokoli jednání nebo postupu, jež je v **rozporu** s Úmluvou a zároveň zajistí, aby **veřejné orgány a instituce jednaly v souladu s Úmluvou** [viz čl. 4 písm. a), d) Úmluvy].

Podle čl. 9 odst. 1 Úmluvy má Česká republika povinnost přijmout příslušná opatření k zajištění přístupu osob se zdravotním postižením, na **rovnoprávném základě s ostatními**, mimo jiné k **informacím a komunikaci**, včetně informačních a komunikačních technologií a systémů, a k dalším zařízením a **službám dostupným nebo poskytovaným veřejnosti**. Tato opatření jsou přijímána za účelem, aby lidé s postižením mohli žít nezávislý život a neprohlubovalo se jejich vyloučení a závislost na péči jiných osob či státu. Opatření, která je vhodné přijmout za účelem překonání bariér, se mají dotýkat mimo jiné také **informačních, komunikačních a dalších služeb**.

Podle čl. 21 Úmluvy je Česká republika povinna poskytovat informace určené široké veřejnosti osobám s postižením v **přístupných formátech** a technologiích vhodných pro různé typy zdravotního postižení, **a to bez prodlení** a dodatečných výdajů. Dále je zavázána k tomu, aby podporovala **hromadné sdělovací prostředky**, včetně poskytovatelů informací na internetu, aby zpřístupnily své služby osobám se zdravotním postižením, a v neposlední řadě uznala a **podporovala užívání znakových jazyků**.

Přístupnost zpravodajství a informací v něm obsažených úzce souvisí s následnou realizací **svobody projevu, práva na informace a vyjadřování vlastních názorů**.³ Proto je při hodnocení přístupnosti televizního vysílání nutné věnovat zvláštní pozornost zpravodajství a publicistice.

2 Tento koncept, tj. „prozařování“ základních práv celým právním řádem formuloval Ústavní soud v nálezu ze dne 24. 9. 1998, sp. zn. III. ÚS 139/98 (N 106/12 SbNU 93). Projevuje se povinností orgánů veřejné moci „interpretovat a aplikovat právo pohledem ochrany základních práv a svobod“.

3 Zaručených v čl. 17 Listiny základních práv a svobod a speciálně pro lidi s postižením právě v čl. 21 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.

Nepřímá diskriminace lidí s postižením podle antidiskriminačního zákona a princip univerzálního designu

Bývalá ochránkyně již o přístupnosti zpravodajských a publicistických pořadů České televize komunikovala s vedením televize v nedávné minulosti.⁴ Jednalo se o případ používání titulků při cizojazyčných vstupech ve zpravodajské relaci „Události“, které mělo nepříznivý dopad na osoby nevidomé, osoby s jiným zrakovým postižením nebo osoby s poruchami čtení. Jelikož se nepodařilo situaci vyřešit smírně, byla ve věci podána antidiskriminační žaloba. Řízení bylo zastaveno, neboť na základě dohody mezi ČT a žalobcem došlo ke zpětvzetí žaloby.⁵

Ráda bych připomněla **základní právní závěry** z tohoto případu, neboť jsou použitelné i pro tuto kauzu.

Bývalá ochránkyně dospěla k závěru, že se na **vysílání České televize se vztahuje antidiskriminační zákon**.⁶ Dále uvedla, že žádný obecně závazný právní předpis nestanoví konkrétní cíle zpravodajství a zpravodajských pořadů. Kodex České televize⁷ stanoví jako prvořadý úkol České televize „zprostředkovávat informace ve zpravodajských a aktuálně publicistických pořadech“.⁸ Dále se však věnuje pouze obsahu, a nikoliv formě předávání informací. Z těchto skutečností vyplývá, že má Česká televize značný prostor pro to, jakou formu pro zpravodajství zvolí. Musí však **respektovat výše naznačená pravidla o zákazu diskriminace osob s postižením a princip přístupnosti**, který zahrnuje i přístup k informacím.

Bývalá ochránkyně v neposlední řadě uvedla, že realizace principu přístupnosti **jde za hranice realizování pozitivních povinností** ve vztahu k lidem s postižením výslovně daných zákony. Česká televize jako veřejnoprávní médium by měla tomuto principu věnovat zvláštní pozornost. Při hledání řešení, jak neuspokojivou situaci napravit či zlepšit, by měla být dána přednost řešení v souladu s **principem tzv. univerzálního designu**, jehož používání by mělo zajistit plně rovnoprávný a neomezený přístup pro všechny potenciální příjemce a příjemkyně služeb včetně lidí s postižením způsobem, který respektuje jejich důstojnost a rozmanitost.⁹ Při rozhodování o jakýchkoliv změnách či nových řešeních by se

4 Doporučení veřejného ochránce práv ze dne 27. května 2016 sp. zn. 44/2015/DIS, dostupné z: <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/4532>.

5 Usnesení Obvodního soudu pro Prahu 4 ze dne 9. května 2019, č. j. 16 C 40/2018-112.

6 Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon), ve znění pozdějších předpisů.

7 Kodex České televize schválený Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky dne 2. července 2003 [online]. Česká televize, (c) 2003. [cit. 8. 12. 2020], dostupný z: <http://img.ceskatelevize.cz/boss/image/contents/kodex-ct/pdf/kodex-ct.pdf>.

8 Čl. 5 Kodexu České televize.

9 Obdobně o této problematice hovoří Výbor OSN pro práva osob se zdravotním postižením v komentáři k čl. 9 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením mimo jiné v bodě 15. Připouští přitom, že aplikování univerzálního designu automaticky nevylučuje potřebu speciální technické pomoci. Viz Committee on the Rights of Persons with Disabilities. General comment No. 2. Article 9: Accessibility [online]. 2014 [cit. 9. 12. 2020]. Dostupné z: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G14/033/13/PDF/G1403313.pdf?OpenElement>

mělo dbát na to, aby **byly odstraňovány nerovnosti a nedocházelo k vytváření nových bariér.**

Dopad pandemické krize na lidi s postižením

V průběhu roku mnoho evropských a vnitrostátních organizací a institucí mapovalo dopad koronavirové krize na lidi s postižením.¹⁰ Nepříznivý vývoj se týkal hned několika aspektů jejich života: života v institucích, kontaktů s vnějším světem, nošení ochranných pomůcek, zhoršení psychického stavu a finanční situace, obtížného přístupu ke zboží a službám (včetně zdravotních služeb) a také **nedostatečné přístupnosti informací o samotné pandemii, jejím vývoji a restriktivních opatřeních.**

Shromážděné poznatky se vesměs shodují v tom, že lidé s postižením často neměli přístup k informacím ve formě snadného čtení anebo v **komunikačním systému, který používají** (typicky ve znakovém jazyce). V zájmu uživatelů a uživatelék znakového jazyka proto vystupovaly neziskové organizace a komunikovaly intenzivně s úřady a médii, aby se situace zlepšila a aby se na lidi užívající znakový jazyk při oznamování nejrůznějších opatření nezapomínalo.

Specifické potřeby lidí se sluchovým postižením

V České republice žije odhadem 7 300 osob se sluchovým postižením, pro které není mateřským jazykem český jazyk, ale **český znakový jazyk**. Pro tyto osoby je mimořádně důležité porozumět aktuálnímu dění kolem pandemie a nouzového stavu, které pravidelně a na vysoké úrovni zprostředkovává Česká televize v hlavním zpravodajském pořadu „Události“, v jejich **vlastním komunikačním systému**. Tím je český znakový jazyk, jehož používání je zakotveno na **úrovni zákona**.¹¹

Dodávám, že řešením stávající situace nemůže být otitulkování pořadu „Události“, protože český jazyk je pro většinu uživatelék a uživatelů českého znakového jazyka až druhý jazyk, který se v průběhu života naučili.

Chci zdůraznit, že lidé užívající český znakový jazyk velmi oceňují krok České televize z jara tohoto roku, kdy se pořad „Události“ vysílaný na programu ČT24 začal tlumočit do českého znakového jazyka. Ve video archivu ČT (iVysílání) se však stále ukládá verze pořadu vysílaná na kanálu ČT1, tedy bez tlumočení do českého znakového jazyka.

Tato zdánlivě neutrální praxe dopadá méně příznivě na lidi se sluchovým postižením, kteří se v době vysílání pořadu Události na programu ČT 24 **věnují jiným důležitým činnostem** (pečují o členy domácnosti, pracují nebo studují). Neseznámí se tudíž s důležitými informacemi, které bezprostředně souvisí s jejich životem v době nouzového stavu a ochranou jejich zdraví, v jejich vlastním komunikačním systému.

10 V České republice se jedná například o [Alianci pro individualizovanou podporu](#), v Evropě [The European Disability Forum](#) a globálně se jednalo o konsorcium sedmi organizací [the COVID-19 Disability Rights Monitor](#) v čele s Validity Foundation.

11 Viz ustanovení § 4 zákona č. 155/1998 Sb., o komunikačních systémech neslyšících a hluchoslepých osob, ve znění pozdějších předpisů.

Opatření, k němuž Česká televize přistoupila, tak vytvořilo **další bariéry přímo v komunitě lidí se sluchovým postižením a nerespektovalo jejich rozmanitost**. Dopadá nepříznivě na ty lidi se sluchovým postižením, kteří jsou v životě zatíženi podobnými povinnostmi jako lidé bez sluchového postižení (práce, péče, vzdělávání). Na rozdíl od nich se ale nemohou zpětně seznámit s informacemi vysílanými Českou televizí v komunikačním systému, jehož používání jim zaručuje zákon.

Zhodnocení řešení nabízeného Českou televizí

Velmi oceňuji, že se Česká televize rozhodla k technologické změně od března 2021. Z posouzení předchozí komunikace ČT se zástupcem jedné z organizací (červen – září 2020) usuzuji, že došlo k zásadnímu obratu v přístupu k celé problematice, což je jedině dobře.

Přesto si dovoluji uvést několik kritických postřehů.

Vyjádření Mgr. Vladimíra Salzmana nezmiňuje žádné záruky, že k technologické změně **skutečně dojde v březnu 2021**. Bylo by vhodné, aby Česká televize podrobněji rozepsala plán přechodu na popsanou změnu a jak má ošetřeno, pokud dojde k prodlevě při realizaci (například ze strany technického provozovatele O2).

V písemné komunikaci s neziskovou organizací a ani v odpovědi na mou žádost se Mgr. Salzman **vůbec nezmiňuje k nejsnazší nabízené alternativě**, a to přesunu tlumočení do českého znakového jazyka na kanál ČT1. V emailu, který adresoval neziskové organizaci dne 7. září 2020, pouze uvedl, že kanál ČT1 „*pořad s tlumočením do ČZJ nevysílá*“.

Poslední kritická poznámka spočívá v tom, že lidé užívající český jazykový znak vyžadují změnu **nyní** a horizont jara 2021 je pro ně velmi vzdálený. V době, kdy připravuji toto doporučení, je zřejmé, že nouzový stav bude trvat do 22. ledna 2021. Není vůbec jisté, zda Česká televize hodlá tlumočit hlavní zpravodajský pořad „Události“ i po skončení nouzového stavu. Třebaže v budoucnu nastane pozitivní technologická změna, uživatelky a uživatelé českého znakového jazyka ji nevyužijí, protože je možné, že příslušný pořad nebude tlumočen do znakového jazyka. Česká televize by tak měla sdělit, jak hodlá rozšiřovat **seznam pořadů tlumočených do českého znakového jazyka** a zda hodlá postupovat předvídatelně podle nějaké ucelené strategie.

Doporučení zástupkyně veřejného ochránce práv

Vážený pane generální řediteli, umožnit lidem se sluchovým postižením seznámit se s nejdůležitějším zpravodajským informacemi daného dne s časovým odstupem na internetu (podobně jako je to běžné u lidí bez sluchového postižení) je **klíčovým krokem k naplnění přístupnosti vysílání ČT podle čl. 9 a 21 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením v době nouzového stavu**.

Doporučuji České televizi, aby bez zbytečného odkladu začala ukládat hlavní zpravodajský pořad „Události“ do video archivu ČT (iVysílání) ve verzi, která obsahuje tlumočení do českého znakového jazyka. Doporučuji jí dále, aby znovu důkladně prozkoumala možnosti přesunu tlumočení na kanál ČT1 a představila ucelenou strategii rozšiřování programů tlumočených do českého znakového jazyka (s důrazem na zpravodajské a publicistické pořady). Budu rovněž ráda, pokud mě budete podrobněji informovat

o plánu přechodu na technologickou změnu očekávanou na jaře 2021 a zárukách, že k přechodu skutečně dojde.

Současně také dodávám, že mnou navržené doporučení je i v souladu s principy efektivního hospodaření České televize s veřejnými prostředky, neboť z vlastní činnosti vím, že prostředky vynaložené na tlumočení do znakového jazyka jsou nemalé. Zpřístupnění obsahu ve video archivu by vedlo k jejich vhodnému zužitkování, na což Vás ostatně opakovaně upozornila i nezisková organizace prosazující práva lidí se sluchovým postižením.

Dovoluji si Vás požádat o reakci na mé doporučení do 30 dnů od jeho doručení.

Děkuji Vám za spolupráci.

S přátelským pozdravem

Mgr. Monika Šimůnková v. r.
zástupkyně veřejného ochránce práv
(doporučení je opatřeno elektronickým podpisem)